

ILOK, dvorac Odescalchi nakon obnove 1969–70., foto: D. Lovrić

doba dograđeni su treći kat i četvrti, kao obrambena etaža s nizom puškarnica te manjih mašikula na uglovima građevine i po jedan približno po sredini svakoga pročelja. U kulu se ulazilo kroz povišen ulaz na prvom katu zap. pročelja, do kojega su vodile ljestve ili drveno stubište, a poslije su na istom pročelju probijena u prizemlju nova lučna vrata.

LIT.: N. Božanić Bezić, Kule u makarskom primorju, *Makarski zbornik*, 1(1970); M. Tomasović, *Culture heritage guide. Makarska and the Makarska Littoral, Biokovo and the Biokovo hinterland the Omiš-Rogoznica and the Neretva river-Ston areas*, Makarska 2014; A. Vlašić, O. Aydemir, *Tragovi osmanske arhitekture u Hrvatskoj*, Zagreb 2015; A. Gamulin, Utvrđivanje na Makarskom primorju u vrijeme mletačko-turskih ratova na primjeru naselja Igrane, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 43/44(2019–20).

ILIRSKI GRAD,

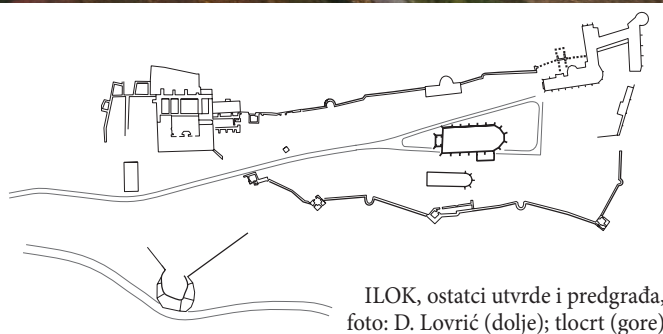
gradište nedaleko od utvrde Šag na juž. padinama Psunja, oko 9 km sjeverozapadno od Nove Gradiške. Naziva se još i *Gradinica*. Nema podataka o gradnji utvrde. Pretpostavlja se da je sagrađeno kao jedna u nizu protuosman. utvrda tijekom druge pol. XV. ili poč. XVI. st., a da je stradalo ili napušteno tijekom druge pol. XVI. st. – To je bila manja utvrda, od koje je sve donedavno bila očuvana stožasta zemljana

uzvisina ovalna tlocrta, opasana obrambenim opkopom u obliku polumjeseca.

LIT.: F. Škiljan, *Graditeljska baština zapadne Slavonije nestala u 19. i 20. stoljeću*, *Scrinia Slavonica*, 9(2009); Isti, *Kulturno-historijski spomenici zapadne Slavonije*, Zagreb 2010.

ILOK,

utvrđena rezidencija bos. kralja Nikole Iločkoga, podignuta u istoimenome gradu na Dunavu, 39 km jugoistočno od Vukovara. Ime je dobio od mađ. riječi za *Novi dvor (Újlak)*. Sagrađen je na mjestu prapovijesne gradine i antičke utvrde *Cucciuma*, koja je stradala potkraj VI. st. za avarsko-slavenske seobe. Prvi poznati gospodar srednjovjekovnoga Iloka bio je Ugrin od ug. roda Csáka, čiji su potomci po svojem glavnom posjedu nosili plemićki pridjevak Iločki. Nakon što je 1364. s Ladislavom izumrla iločka grana roda Csáka, ug.-hrv. kralj Ludovik I. Anžuvina darovao ga je te godine svom palatinu Nikoli zvanomu Kont i njegovu nećaku Ladislavu, pripadnicima osamostaljene grane plemićkoga roda Orahovičkih, koja je po svojem novom posjedu i utvrdi u trima ili četirima posljednjim naraštajima također nosila

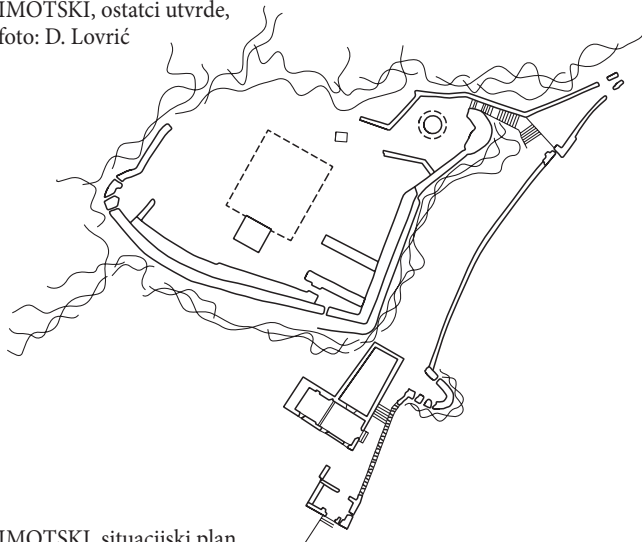
ILOK, ostatci utvrde i predgrađa,
foto: D. Lovrić (dolje); tlocrt (gore)

plemički pridjevnik Iločki. Urbanistički i građevinski vrhunac Ilok doživljava za Nikole Iločkoga, slavonskoga bana i bos. kralja, koji je u kasnogotičkom duhu izgradio novu utvrđenu rezidenciju po uzoru na kraljevsku rezidenciju u Budimpešti i Pragu. Čini je kompleks utvrđene palače, veliko ist. predgrađe, u sklopu kojega se nalazio franjevački samostan s još nekoliko crkava, te manje jugozap. predgrađe. U posjedu knezova Iločkih utvrda je bila do smrti Nikolina sina Lovre 1524., uz kraći prekid 1494–96., kad ga je Lovro sa svim drugim svojim imanjima izgubio za sukoba s ug.-hrv. kraljem Vladislavom II. Jagelovićem. Lovrinom smrću izumro je rod Iločkih, a njegova se udovica Magdalena preudala za Ladislava Moréa de Chula, koji je postao vlasnikom Iloka te mu je 1525. podijelio gradske privilegije. Osmanlije su već 1526. zauzeli Ilok bez borbe. Za osman. vladavine Ilok je bio središte Srijemskoga sandžaka u sklopu Budimskog pašaluka. U to se vrijeme unutar nekadašnje kraljevske rezidencije oblikovalo osman. naselje, od kojega su se očuvali dijelovi kupališta (hamam) i turbe. U osman. rukama bio je sve do Velikoga (Bečkoga) rata za oslobođenje (1683–99), tijekom kojega su ga 1687. i 1688. dva puta opsjedale habsburške postrojbe i teško ga oštetile. Za opsade 1697. njegove su srednjovjekovne utvrde i crkve teško stradale. Iste ga je godine ug.-hrv. kralj Leopold I. Habsburgovac darovao rim. knezu Liviju I. Odescalchiju, čiji su potomci držali Ilok sve do 1944., kad su ga zaposjeli partizani, nakon čega je postao državnim vlasništvom. Odescalchiji su u XVIII. st. temeljito pregradili srednjovjekovno-osman. rezidenciju u baroknom stilu, a 1839. u neorenesansnom stilu. Današnji je izgled dvorac dobio 1889. Danas se u njemu nalazi Muzej grada Iloka. Nakon II. svj. rata obnovljeni su iločki bedemi, a 1969–70. temeljito je obnovljen dvorac. Od 2001. ondje se provode sustavna arheološka istraživanja i konzervatorska obnova postojećih građevinskih struktura, u kojima su do sada arheološki istraženi i dijelom obnovljeni ostatci utvrđenoga palasa knezova Iločkih, dijelovi vanjskih fortifikacija i gotičkih crkava unutar samih bedema rezidencije. To je danas jedina očuvana kraljevska rezidencija u Hrvatskoj. – Utvrđena rezidencija Iločkih, danas zvana *Gornji grad*, nalazi se u samom središtu naselja, na dugačku i usku ravnicu kojim završava s triju strana strm lesni brježuljak neposredno iznad desne obale Dunava te joj je pristup najlakši ravnjakom sa zapada, od kojega je odvojena dubokim poprječnim obrambenim jarkom. Opekom zidani bedemi opasuju prostor u obliku nepravilna dugačka i uska četverokuta, dimenzija oko 550 m × 190 m. Sastoji se od triju cjelina. Na sjeverozap. uglu nalazi se nekadašnja utvrđena rezidencija knezova Iločkih, zasebnim bedemima odvojena od ostataka sklopa. To je bio dvokatni dvokrilni kompleks, dimenzija 45 m × 47 m, u središtu kojega se nalazilo veliko dvorište. Debljina njegovih vanjskih zidova varira od 3 m do čak 4 m na zap. strani. Velikim dijelom očuvali su se do visine strehe kao vanjski zidovi današnje *palače Odescalchi*. Pročelja palasa bila su otvorena tzv. češkim prozorima, od kojih su se očuvala dva na drugom katu barokne palače. Na vrhu je bilo branište s kruništem i stražarskom stazom. U njega se ulazilo s ist. strane kroz barbakan. Sa sjev. strane rezidencija je s vanjske strane bila poduprta trima snažnim kontraforima te pravokutnom utvrđenom kapelom, podignutom na zap. polo-

IMOTSKI, ostatci utvrde,
foto: D. Lovrić

IMOTSKI, situacijski plan

vici sjev. zida. U kapelu se ulazilo kroz svečanu vitešku dvoranu na prvom katu srušenoga sjev. dijela, od kojega su se do danas očuvali temelji. Istočno od rezidencije nalazi se veliko utvrđeno ist. predgrađe opasano bedemom s trima pravokutnim, trima polukružnim i trima okruglim kulama, od kojih se jedna nalazi na sjeveroist. uglu (danas u sklopu franjevačkoga samostana), te nekadašnjom pravokutnom ulaznom kulom, koja je za osman. vladavine bila uklopljena u hamam. Vrhovi bedema završavaju kruništem različitih dimenzija, a s unutarnje strane očuvane su konzole koje su na dijelu bedema nosile drvenu obrambenu galeriju. Pretpostavlja se da se tvrđi grad Iločkih od roda Csáka nalazio na mjestu franjevačkoga samostana. Sa zapadne i jugozap. strane nalazilo se drugo utvrđeno predgrađe, od kojega su se očuvali bedemi te snažan višekutni rondel na jugozap. uglu kompleksa. Izvorno se u Ilok ulazilo sa zap. strane preko barbakana.

LIT.: M. Devide, Burgovi u Slavoniji, *Arhitektura*, 25(1971) 109/110; M. Balić, Pregled dvoraca i srednjovjekovnih utvrđenih gradova u Slavoniji – I. dio, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 23(1974) 1/2; S. Andrić, Crkvene ustanove srednjovjekovnog Iloka, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 29(1996) 1; Isti, *Potonuli svijet. Rasprave o slavonskom i srijemskom srednjovjekovlju*, Slavonski Brod–Osijek 2001; Z. Horvat, Analiza srednjovjekovne faze gradnje dvorca Odescalchi,

nekadašnjeg palasa Nikole Iločkog, kralja Bosne, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 19(2002); Ž. Tomić, Na tragu srednjovjekovnog dvorca knezova Iločkih (Ujlaki), *ibid.*, 20(2003); V. Marković, Rimsko pročelje dvorca Odescalchi u Iloku, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 27(2003); Ž. Tomić i sur., Ilok – Dvor knezova Iločkih, crkva Sv. Petra apostola, kula 8 i bedemi – rezultat i zaštitnih arheoloških istraživanja 2007., *Annales Instituti Archaeologici*, 4(2008); Z. Horvat, *Burgologija. Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske*, Zagreb 2014; U. Seeger, Quellen zu Schloss Ilok aus dem Archiv der Familie Odescalchi, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 38(2014); D. Jelaš, Srednjovjekovne obrambene građevine na kartama iz 18. i 19. stoljeća u Državnom arhivu u Osijeku. Vlastelinski fondovi i zbirke zemljišnih karata, *Scrinia Slavonica*, 16(2016).

IMOTSKA KRAJINA – KULE,

skupni naziv za nekoliko desetaka osmanskih stambenih kula ili utvrđenih kuća u naseljima na području Imotske krajine. Sagrađene su za osman. vladavine (1493–1717) kao utvrđena boravišta lokalnih osman. plemića, a za mletačke (1717–97) i austr. uprave (uz prekide 1797–1918) većina ih je temeljito pregrađena i nadograđena u kuće. Na području Imotske krajine nalaze se u naseljima: Aržano, Cista Provo (zaselak Mandarići-Rojnice), Dobranje, Imotski, Glavina (Divići, Kneževići, Mršića komšiluk), Glavina Donja, Lovreć (Olujčići-Urumi, Potkula, Svilići), Podbablje, Podbab-